

Aç Kapa Politikaları ile Salgınla Mücadele Olmaz; Çarklar Dönerken Bulaş Zinciri Kırılmaz!

Türkiye 29 Nisan 2021'de "tam kapanma" olarak adlandırılan 17 günlük bir sürece girmiştir. Ancak açıklanan planlama [çalışanların sadece yüzde 17'sini kapsamaktadır](#). Zorunlu olmayan üretime yönelik çarkların dönmesinden bir an bile vazgeçilmemiştir, hatta salgın fırsata çevrilmiş, bazı sektörlerde çarkların daha hızlı dönmesinin yolu açılmış, emek sömürüsünün derinleştirilmesi ve örgütlülüğüne yönelik saldırılara hız verilmiştir. Kamu çalışanlarının yalnızca bir kısmı evde tutulurken özel sektör çalışmaya devam ettirilmiş, çalışma ortam ve koşullarına ilişkin hiçbir önlem alınmamıştır. Gündelik gelirle yaşayan insanlar eve kapatılıp, küçük esnafın işyerleri kapanırken sermaye güçlerinin üretim çarklarına dokunulmamakta, bulaş riskinin en az olduğu açık alanlar kapatılıp insanların parka çıkması dahi engellenmektedir. Ayrıca başından beri kapanma kararlarında, dezavantajlı kesimler göz ardı edilmiş, yaşlılar ve çocuklar üç hafta boyunca eve hapsedilmiştir. Önlemler anlamından koparılarak, tamamen keyfiyet içerisinde yaşama geçirilmiştir.

Ölümler yüksek hızda devam ederken, sosyal cinayet tanımı sosyal kırım tanımına dönmüştür. Salgını idare etme anlayışı bireysel önlemler esaslı yürütülmekte; sorumluluğu örtbas eden sorumluluğu yurttaşa yıkan iktidar anlayışı öne çıkmaktadır.

COVID-19 pandemisinde alınan tüm önlem ve uygulamaların temel amacı bulaş zincirini kırmak olmalıdır. Pandemiden çıkışın anahtarı ise etkili ve güvenli aşılardan yaygın ve hızla uygulanmasındadır. Ülkemizin bu alanda acilen harekete geçerek etkililik düzeyi en az %70-80 olan aşılardan toplumun mümkün olan en geniş kesimine hızla uygulaması gereklidir. Ancak aşı programının bu şekilde devam etmesi halinde toplumsal bağışıklık için gerekli aşı nüfus oranına yakın tarihte ulaşamayacağı açıktır.

Aşılama süreci ile toplumsal bağışıklığa ulaşana kadar, virüsün toplumda yayılımının sınırlanması ve bulaşmanın önlenmesi için etkili stratejiler geliştirilmeli, önlemler doğru ve güvenilir veri ve bilgilere dayanmalıdır. Ancak Türkiye'de COVID-19 ile ilgili veriler iktidarın tekelinde tutulmakta, şeffaf ve epidemiyoloji biliminin ilkelerine uygun veri toplanmadığı gibi sınırlı veriler de paylaşılmamakta, salgını değil algıyı yönetenler ülkeyi karanlıkta bırakmaktadır.

Aşılama süreci ile toplumsal bağışıklığa ulaşana kadar, virüsün toplumda yayılımının sınırlanması ve bulaşmanın önlenmesi için etkili stratejiler geliştirilmeli, önlemler doğru ve güvenilir veri ve bilgilere dayanmalıdır. Ancak Türkiye'de COVID-19 ile ilgili veriler iktidarın tekelinde tutulmakta, şeffaf ve epidemiyoloji biliminin ilkelerine uygun veri toplanmadığı gibi sınırlı veriler de paylaşılmamakta, **salgını değil algıyı yönetenler ülkeyi karanlıkta bırakmaktadır.**

Virüsün toplumda yayılımının sınırlanması için **acilen yapılması gerekenler** şunlardır:

- 1) Riskli grupları kapsayacak yaygın tarama ile belirtisiz ama pozitif vakaların saptanması, pozitif vakalar ve temaslıların uygun kamusal olanaklarla toplumdaki ayrılması, ekonomik ve sosyal destek verilmesi önceliklidir.
- 2) Ülkemize özgü veri bulunmamakla birlikte dünyada yapılan çalışmalar ve ülkemizdeki gözlemler ışığında, şu anda virüs en fazla kapalı alanlarda toplanma ve yeterli önlemlerin alınmadığı işyerlerinde bulaşmaktadır. Kapalı ortamda toplanma ağırlıklı olarak evlerde ve sosyal etkinliklerde (lebalep kongreler, düğün, nişan, cenaze vb.) gerçekleşmektedir. Ayrıca, işyerlerindeki uygun düzenleme yapılmamış dinlenme alanlarında da bulaşmanın sık olduğu gözlenmektedir. Bu ortamlar genellikle küçük ve havalandırması yeterli olmayan alanlar olup (hemşire odası, doktor odası, öğretmenler odası, çay odası, yemekhaneler gibi) çok sayıda yetişkinin bir araya geldiği ortamlardır.

2021 yılı itibariyle elimizdeki bilgiler **virüsün bulaşmasında 4 faktörün etkili olduğunu** göstermektedir:

- Bulunulan ortam (açık havada bulaşma riski çok düşük, kapalı ortamda çok yüksek) ve ortamın özellikleri (metreküpü ve havalandırma durumu),
- Ortamda bulunan insan sayısı,
- Ortamda ne kadar zaman geçirildiği (ne kadar uzun zaman geçirilirse hem bulaşma olasılığı hem de virüs yükü artmaktadır),
- Bireyler arasındaki yakınlık ve alınan önlemler; mesafe ve maske.

Virüsün yüzeylerden bulaşma ihtimali çok nadirdir (5/10.000'den düşük).

Gereğinden fazla kullanılan temizlik malzemeleri ve dezenfektanların sağlık zararları da göz önünde bulundurulduğunda su ve sabunla el yıkama şeklinde temizlik önemli olmakla birlikte havalandırmaya odaklanmak gerektiği de açıktır.

Bu kapsamda, Sağlık Bakanlığı'nın "**Maske, Mesafe, Hijyen**" iletişimi "**Maske, Mesafe, Havalandırma**" şeklinde güncellenmelidir ancak bu üçlü tek başına yetersizdir. Mekânın açık ya da kapalı olup olmaması, mekânda bulunan kişi sayısı ve mekânda geçirilen süre de kritik önemdedir. Kapalı mekânlar bulaş riski açısından tehlikelidir. Bu ortamların sık sık havalandırılması (pencerelerin açık tutulması, uygun havalandırmanın sağlanması, klima vb. kullanılıyorsa uygun vasıfları taşıması ve denetimin sık yapılması) ve kişi sayısının kişi başına düşecek alan dikkate alınarak hesaplanması, kapalı yerde geçirilen sürenin azaltılması (işgününün en fazla 6 saat ile sınırlandırılması, dinlenme aralarının artırılması, uygun ve iyi havalandırılmış dinlenme ortamlarının olması) riski azaltma açısından önemlidir.

Salgın ile mücadelede toplumsal önlemlerde; uluslararası sağlık otoritelerince dile getirilen toplumsal önlemler için önemli olan birkaç hususun altını çizmekte yarar bulunmaktadır.

- Bunlardan ilki karar süreçlerinin şeffaf ve demokratik olması ve bilgiye dayalı bilimsel yaklaşımlarına göre şekillenmesidir. Yine toplumun bu kararları kabul etmesi için ikna edilmesi de yaşamsaldır. Tepeden inme, dayatma niteliğindeki alınan kararlara ekranlarda yönetenlerin katıldığı cenaze törenleri, lebalep

dolu kongreler, iftar yemekleri eklenince toplumun uyumu konusunda büyük sıkıntılar yaşanmaktadır.

- İkinci olarak toplumsal önlemlerin güvenlikçi saiklerle uygulanması sorunludur. Topluma dayatılan, hakları yok sayan, çoğulcu olmayan, ayrımcı uygulamalar önlemden çok demokrasinin rafa kaldırılması ve insan hakkı ihlallerinin artması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Demokratik olmayan tekçi yönetimlerin aldığı kararlar bu niteliklere sahip olmaktadır. Bu önlemler bulaşı kesmekten ziyade toplumun sindirilmesi işlevi görmektedir.
- Üçüncüsü toplumsal önlemlerin ekonomik ve sosyal destek ile yaşama geçirilme zorunluluğudur. Özellikle üretimin durdurulmasına bağlı temel geçim araçlarına ulaşamayan toplumsal kesimler açısından COVID-19'dan çok daha büyük sağlıksızlıklara neden olabilmektedir. Ekonomik destek bağlamında gelir desteği, gıda-iletişim-elektrik-su-doğalgaz vb. gereksinimlerin sağlanması ve işçi ve köylülerin her türlü borçlarının ertelenmesi kritik önemdedir.
- Dördüncü olarak toplumsal önlemler bütüncül olmalıdır. Toplumun önemli bir kısmının önlemlerden yararlanmaması bulaşın bu kesimlerde yoğunlaşmasına ve daha fazla bedel ödetilmesine yol açacaktır.
- Beşincisi toplumsal önlemlerde kamunun elindeki tüm olanakların vatandaşın yararlanmasına sunulmasıdır. COVID-19 bulaşı açısından riski artıran barınma koşullarına sahip olan vatandaşlara barınma olanağı sağlanması, tüm vatandaşlara nitelikli maskelerin düzenli ve ücretsiz olarak sağlanması, toplu yaşam alanlarının doğru ve bilimsel bilgi ışığında iklimlendirilmesine yönelik olanakların güçlendirilmesi ve denetimlerin sıklaştırılması gereklidir.
- Toplumsal önlemler babında yaşama geçirilecek zorunlu üretimin asgari koşullarda devam etmesi gerekliliği toplumun tümünün katılımı ile yürütülmesi için çaba gösterilmelidir. Bu alanda çalışanların riskleri paylaşmasına yönelik adımlar atılmalıdır. Toplum katılımı bu açıdan da kritik önemdedir.

Buna göre, **sınırlamalar şu sırayı takip etmelidir:**

- Toplu katılım olan ve özellikle kapalı ortamlardaki etkinliklerin ve toplantıların sınırlandırılması (düğün, cenaze, açılışlar, kongreler, eğlence ortamları)
- Toplu yaşam alanlarının kısıtlanması (yurtlar, işçi yatakhaneleri vb.)
- Kapalı ortamların sınırlandırılması, kapalı ortamlardaki kişi sayısı ve geçirilen sürenin kısıtlanması (fabrikalar, atölyeler vb.)
- Toplu ulaşımdaki sınırlamalar
- Seyahat sınırlamaları (şehir içi, şehirlerarası ve uluslararası)
- Zorunlu üretim dışında üretimin durdurulması, zorunlu üretime yönelik gereksinimlerin asgariye indirilmesi
- Üniversitelerde yüz yüze eğitimin sınırlandırılması

- Sokakta kalabalıklaşmanın sınırlandırılması
- Hane içinde kalabalıklaşmanın sınırlandırılması
- Tüm sınırlamalara rağmen vaka sayıları kontrol altına alınamazsa lise, ortaokul ve ilkokul ve okul öncesi sıralaması ile yüz yüze eğitimin sınırlandırılması

Tersi bir sıralama da kısıtlamaların kaldırılmasında izlenmelidir. Yani, öncelik ilkokullar, okul öncesi eğitim kurumları, köy ve belde okulları ve özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarına verilmelidir. Temel geçim araçlarının üretimi ve hizmetini kapsayan zorunlu üretim ve hizmet sektörleri alınan önlemlerle açık tutulmalıdır. Bunlar, gıda tedariki (tarladaki çiftçiden gıda üreten fabrikalara, kamyon şoförüne, hal çalışanlarına, pazarcılara vb.), temizlik, dağıtım, enerji, iletişim-haberleşme, elektrik, su gibi altyapı sektörleri (hem kamuda, hem de tamir, bakım hizmetleri veren tesisatçı vb. esnaf), temel belediyeçilik hizmetleri vb. alanları kapsar. Ancak, zorunlu olmayan üretim ve hizmetlerin sınırlandırılmasına devam edilmelidir. Bunlar, meta üretimin olduğu sanayi, konaklama-eğlence, kapalı ve uygun havalandırma olanakları bulunmayan AVM'ler, açık havada dahi bulaşmanın yaygın olduğu bilimsel çalışmalarda da belirtilmiş inşaat sektörü gibi sektörlerdir. Beyaz yakalıların görev aldığı zorunlu olmayan üretim ve hizmet alanlarında uzaktan çalışma esas olmalıdır. Restoran vb. işletmelerde maske de uygulanmadığı için toplumda salgın kontrolü tam sağlanana kadar kapalı ortamlar açılmamalıdır.

Kapalı tutulan ya da kapasitesi sınırlanan tüm sektörler ve bu sektörlerde çalışanlara temel ücret sağlanarak ekonomik destek verilmelidir.

Özellikle toplu katılım olan etkinlikler ve toplantılar salgın yönetiminde tam bir kontrole ulaşılan kadar çok büyük oranda sınırlandırılmalıdır. Bu kapsamda, kongreler ve açılışlardan mutlaka kaçınılmalıdır. Cenazelerde kişi sınırlamasına mutlaka riayet edilmeli, nüfuzlu kişilerin yakınları için istisna yapılmamalıdır. Bu tür uygulamalar adalet duygusunu sarsarak, toplumun kurallara uyumunu azaltmaktadır.

Toplumda salgın kontrolü kısmen sağlanana kadar şehirlerarası seyahat sınırlamaları devam etmeli, uluslararası seyahatlerde test ve karantina uygulamaları ülkelerin verileri ve bilimsel bilgi ışığında değerlendirilmelidir. 29 Nisan'daki "tam kapanma" öncesinde büyük şehirlerden insanlar memleketlerine ve yazlıklarına akın etmiş, büyük bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Ramazan Bayramı sonrasında "açılma" sürecinde bu insanların büyük şehirlere dönüşünde tüm toplu ulaşım araçlarının kapasitesinin sınırlandırılması, aynı aileden olmayan kişilerin yan yana oturtulmaması, havalandırmanın mutlaka dışarıdan içeriye hava girecek şekilde düzenlenmesi, maske kullanımına mutlaka uyulması gibi uygulamalar gereklidir.

Toplu yaşam alanları (yurtlar, işçi yatakhaneleri vb.) ancak aynı odada birden fazla kişi uyumayacak şekilde düzenlenirse açılmalıdır. Koğuş usulü yatakhaneler pandemi süresince kapalı tutulmalıdır.

Sokağa çıkma yasakları gibi bireysel özgürlükleri sınırlayan uygulamalar temel hak ve özgürlükler çerçevesinde sorunlu olduğu gibi COVID-19'un yayılmasını önlemede de etkili olmadığı bilinmektedir. Hafta sonu sokağa çıkma yasağı, hafta içinde sosyal

ortamlar ve işyerlerinden virüsü almış kişilerin hafta sonu aile üyelerine, özellikle de en çok korumak istediğimiz 65 yaş üstü ve kronik hastalığı olan insanlara virüsü bulaştırmasını hızlandırıcı etki yapabilmektedir. Ayrıca, sokağa çıkma yasaklarına zaman içinde tolerans gelişmekte, insanlar bunların etrafından dolanmanın ve evlerde, yani bulaşmanın en fazla olduğu ortamlarda toplanmanın yollarını bulmaktadır. Açık alanlarda toplanma sınırlandırılabilir, ancak bu alanlar hiçbir zaman tam olarak sınırlandırılmamalıdır. Her zaman parklara, bahçelere, mesafeye uygun bir şekilde erişim devam etmelidir.

İnsanları eve hapsedmenin bedeli, kaslarda ve kemiklerde erime, vücut yağ oranında artış, ruh sağlığında bozulma, bilişsel fonksiyonlarda gerileme gibi sağlık sorunlarının artmasıdır. Genel toplum için bunların kısmen geri dönüşü olabilese de fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlığı halihazırda gri bölgede bulunan yaşlılar, kronik hastalar ve özel ihtiyaçları olan çocuk ve yetişkinler için eve kapanma döneminde yaşanan zararların geri dönüşü olmayabilir. **Son olarak, insanların çalıştığı, yani işverenlerine ait olan zamanlarında dışarıda olmasına izin verilirken kendilerine ve ailelerine ait olan hafta tatillerinde eve hapsedilmeleri ancak ekonominin öncelendiği, insanın ötelendiği bir düzenin uygulaması olabilir.**

Türk Tabipleri Birliği